

ปัญหาการบังคับคดีและขายทอดตลาดสิทธิบัตร¹

เปรมสินี มหาสมุทร²

ในยุคที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมทางธุรกิจและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีทรัพย์สินทางปัญญานับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับองค์กรและระดับประเทศ โดยเฉพาะสิทธิบัตรซึ่งเป็นกลไกทางกฎหมายที่รัฐใช้ในการคุ้มครองผลงานการประดิษฐ์คิดค้นอันเกิดจากสติปัญญา ความรู้ และความสามารถของมนุษย์ เพื่อจูงใจให้เกิดการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเพื่อส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าอย่างเป็นธรรมทั้งในประเทศและในระดับนานาชาติ

ด้วยเหตุนี้ ประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยจึงได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์และผู้ทรงสิทธิ ตลอดจนกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิ การโอนสิทธิ และการแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากสิทธิบัตร โดยรัฐเป็นผู้ออกหนังสือสำคัญแสดงสิทธิ เพื่อรับรองสถานะทางกฎหมายของผลงานทางปัญญาดังกล่าว

ประโยชน์ของสิทธิบัตรมิได้จำกัดอยู่เพียงการคุ้มครองผลงานการประดิษฐ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นทรัพย์สินที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการผลิต ใช้ จำหน่าย เสนอขาย หรือนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามสิทธิบัตร หรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร รวมทั้งมีสิทธิอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิในสิทธิบัตรได้ ซึ่งสิทธิและอำนาจดังกล่าวทำให้สิทธิบัตรมีลักษณะเป็นทรัพย์สินที่สามารถโอน จำหน่าย หรือใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ทรงสิทธิบัตรตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ย่อมเกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถใช้กระบวนการบังคับคดีเพื่อยึด อายัด หรือขายทอดตลาดสิทธิบัตรของลูกหนี้เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ได้หรือไม่ และหากสามารถกระทำได้ จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขใดจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

การบังคับคดีเป็นกระบวนการทางกฎหมายที่มุ่งให้คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลมีผลในทางปฏิบัติ โดยเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายหนึ่งชนะคดี คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลภายในกำหนดระยะเวลา หากไม่ปฏิบัติตาม คู่ความฝ่ายที่ชนะ ไม่อาจบังคับคดีด้วยตนเองได้ แต่ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำบังคับและแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการบังคับคดีและขายทอดตลาดสิทธิบัตร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์สุขสมัย สุทธิบดี และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ปัญญา สุทธิบดี และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

²นักศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาเขตบางนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในขั้นตอนการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องสืบทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อดำเนินการยึดหรืออายัด และนำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ทรัพย์สินของลูกหนี้อาจเป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่าง แต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น หุ้น หลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งแม้จะไม่มีสภาพทางกายภาพ แต่สามารถโอนสิทธิหรือจำหน่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินได้

ยิ่งไปกว่านั้น พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พุทธศักราช 2558 ได้รับรองให้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นหลักประกันได้ ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและควรอยู่ภายใต้ระบบบังคับคดีเช่นเดียวกับทรัพย์สินประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการบังคับคดี ได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการในการบังคับคดีต่อสิทธิบัตรไว้อย่างชัดเจนและเพียงพอหรือไม่

จากการพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าว พบว่ามีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อรองรับการยึดทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง โดยกำหนดวิธีการบังคับคดีที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการยึดหุ้น ตามมาตรา 307 รวมถึงการยึดทรัพย์สินทางปัญญาที่จดทะเบียนแล้วตามมาตรา 308 และทรัพย์สินทางปัญญาที่ยังมิได้จดทะเบียนตามมาตรา 309 แม้ว่ากฎหมายจะรับรองความสามารถในการยึดทรัพย์สินประเภทนี้แล้ว แต่ยังคงขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในเรื่องการประเมินมูลค่าสิทธิบัตรและวิธีการขายทอดตลาด ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป

นอกจากนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 308 และมาตรา 309 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2566) ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาการกระทบต่อสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อพิจารณาประกอบกับพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พุทธศักราช 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2542 มาตรา 40 ซึ่งกำหนดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมไว้อย่างชัดเจน ย่อมทำให้เกิดคำถามว่าการบังคับคดีสิทธิบัตรควรดำเนินไปในขอบเขตใดเพื่อไม่ให้ละเมิดสิทธิของบุคคลภายนอก

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา พบว่าทั้งสองประเทศมีระบบการบังคับคดีสิทธิบัตรที่คำนึงถึงสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ โดยมีการกำหนดกลไกพิเศษในการแจ้งการยึด การประเมินมูลค่า และการขายทอดตลาดสิทธิบัตร รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมใช้สิทธิเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของตนก่อนการขายทอดตลาด

จากข้อเท็จจริงและปัญหาดังกล่าว จึงนำไปสู่มีประเด็นปัญหาการวิจัย (Research Problems) เกี่ยวกับความเหมาะสมและความเพียงพอ ของบทบัญญัติทางกฎหมายไทยว่าด้วยการบังคับคดีและการขายทอดตลาดสิทธิบัตร เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ทรงสิทธิบัตรร่วม และการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและนวัตกรรมของประเทศที่ควรค่าแก่การศึกษาอยู่หลายประการเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการอำนวยความสะดวก ความเป็นธรรม ซึ่งมีประเด็นปัญหาประการสำคัญที่ควรค่าต่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก ได้แก่ ปัญหาวิธีการบังคับคดีต่อสิทธิบัตร ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการบังคับคดีใหม่ได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการยึดสิทธิในทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างเพิ่มเติมซึ่งรวมถึงหลักเกณฑ์วิธีการบังคับคดีต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามมาตรา 308 และวิธีการบังคับคดีต่อในทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง เช่น สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือสิทธิขอรับสิทธิบัตรตามมาตรา 305, 308 และ 309 แต่ในทางปฏิบัติยังขาดหลักเกณฑ์ เฉพาะสำหรับสิทธิบัตร และมาตรฐานการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา ที่ชัดเจน ส่งผลให้กระบวนการบังคับคดีสิทธิบัตรยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นธรรมต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย

ปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดวิธีบังคับคดีต่อสิทธิบัตรโดยตรง เช่น วิธีตราค่าทรัพย์สิน อันเป็นจุดวิกฤติที่สุดของประเทศไทย เพราะการตราค่าตามกฎหมายไทยนั้นเป็นไปตามเจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาตามทรัพย์สินทั่วไป และเมื่อกฎหมายไทยยังไม่มีกลไกผู้เชี่ยวชาญประเมินมูลค่าเฉพาะด้านสำหรับสิทธิบัตรที่เป็นมาตรฐานหรือได้รับความเห็นชอบโดยกฎหมาย อาจส่งผลกระทบต่อราคาตลาดของสิทธิบัตรซึ่งไม่ได้สะท้อนในงบการเงินทั่วไป หากสิทธิบัตรไร้สภาพคล่อง กล่าวคือหากคนซื้ออยากยอมทำให้ราคาประเมินที่เจ้าพนักงานตั้งสำหรับการขายทอดตลาดไม่สะท้อนมูลค่าที่แท้จริง และอาจไม่ดึงดูดผู้ประมูล ทำให้ทรัพย์สินขายไม่ออก หรือไม่มีผู้ใดเข้าซื้อ ซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวของผู้ถือหุ้นในส่วนของดอกเบี้ยที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ตามนี้คำพิพากษา อีกทั้งเจ้าหนี้จะไม่ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาคด้วยเช่นกัน

กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องวิธีแจ้งการยึดต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา หรือผลทางกฎหมายของการยึดต่อบุคคลภายนอก หรือแม้กฎหมายกำหนดให้มีการขายทอดตลาดต่อสาธารณะ แต่ไม่ได้กำหนดรูปแบบเฉพาะของการขายทอดตลาดสิทธิบัตร ซึ่งมีลักษณะต่างจากทรัพย์สินทั่วไป ดังนั้นการกำหนดรูปแบบเฉพาะของการขายทอดตลาดสิทธิบัตร ควรมีการกำหนดให้มีการประกาศรายละเอียดสิทธิบัตร เลขที่จดทะเบียน อายุคุ้มครอง และสถานะการบังคับใช้ เพื่อให้ผู้ซื้อทราบข้อมูลครบถ้วนก่อนเข้าร่วมประมูลราคา

ประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ที่ได้ประกาศราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 17 มีนาคมพุทธศักราช 2559 ข้อ 7 กำหนดหลักเกณฑ์การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ไว้ว่า ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้งตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์สินในปัจจุบัน ราคาซื้อขายในท้องตลาด รวมถึงความเหมาะสมประการอื่น ๆ ประกาศดังกล่าวไม่ได้กำหนดหรือวางแนวทางในการยึด วิธีการประเมินราคาที่เหมาะสมสำหรับสิทธิบัตรที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อเท็จจริงที่ต่างกันเช่น หากเป็นสิทธิบัตรที่ต่างประเภทกัน เป็นสิทธิบัตรที่มีอายุความคุ้มครองคงเหลือแตกต่างกันจะต้องดำเนินการในแนวทางอย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและสามารถดำรงไว้ได้ซึ่งความยุติธรรม

จากที่ได้ยกหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดสิทธิบัตร การประเมินราคาสิทธิบัตรและการขายทอดตลาดสิทธิบัตรมีอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ายังไม่มีเกณฑ์ที่กำหนดแนวทางให้ดำเนินการยึดสิทธิบัตร ประเมินราคาสิทธิบัตร และขายทอดตลาดสิทธิบัตรที่ชัดเจน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาความสับสนในการบังคับคดีว่าควรดำเนินการในแนวทางอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ และปัญหาของการไม่มีเกณฑ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการบังคับคดีสิทธิบัตรเพราะขาดเกณฑ์ที่ชัดเจนทำให้กระบวนการบังคับคดีสิทธิบัตรไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่สมควรจะได้รับการชำระหนี้เงินได้อย่างครบถ้วนและรวดเร็ว

ในขณะที่กฎหมายสหรัฐอเมริกา มีระบบบังคับคดีและขายทอดตลาดสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาต่างจากของไทยอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในหลักการ แนวทางปฏิบัติ และเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะในด้านความยืดหยุ่นและการคุ้มครองมูลค่าทรัพย์สินทางเศรษฐกิจของสิทธิบัตร ในส่วนของแนวทางปฏิบัติของสหรัฐอเมริกามีศาลรัฐบาลกลาง (Federal District Court) มีอำนาจโดยตรงในการบังคับสิทธิบัตร และสามารถแต่งตั้ง Receiver หรือ Special Master มาดำเนินการแทนลูกหนี้

ในส่วนของกฎหมายฝรั่งเศสการบังคับคดีและการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาถือเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการใช้สิทธิในทางศาล เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม การบังคับคดีต่อ ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (intangible property) เช่น สิทธิบัตร (Patent) ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในระบบกฎหมายไทย เนื่องจากขาดหลักเกณฑ์เฉพาะในการประเมินราคาและดำเนินการขายทอดตลาดให้มีประสิทธิภาพ

แม้ระบบกฎหมายไทยจะมีการพัฒนาการบังคับคดีทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มขึ้นภายหลังการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับฝรั่งเศสแล้ว ไทยยังขาดหลักเกณฑ์เฉพาะในด้านตีราคาและการควบคุมโดยศาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งสองฝ่ายผลเสียสำหรับกฎหมายไทยจะมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการตามคำพิพากษา โดยอาจขอคำสั่งศาลเฉพาะกรณี แต่ไม่มีระบบผู้จัดการทรัพย์สิน และยังไม่มียุทธศาสตร์เฉพาะด้าน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือคณะกรรมการทั่วไปกำหนดราคา ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสิทธิบัตร

ปัญหาประการที่สอง ได้แก่ ปัญหาการใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมที่ไม่ใช่ลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2560 มาตรา 232 ซึ่งได้กำหนดว่าการบังคับคดีของเจ้าหนี้ให้มีผลเพียงในส่วนสิทธิของลูกหนี้เท่านั้น ได้กลายเป็นปัญหาสำคัญเมื่อทรัพย์สินนั้นมีได้อยู่ในกรรมสิทธิของลูกหนี้แต่เพียงผู้เดียว หากเป็นสิทธิบัตรร่วมที่มีผู้ทรงสิทธิหลายราย และหนึ่งในผู้ทรงสิทธินั้นมีได้เป็นลูกหนี้เจ้าหนี้ผู้ขอให้บังคับคดี ซึ่งในทางทฤษฎีและปฏิบัติคือ การบังคับคดีจะกระทบสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมที่มีใช่ลูกหนี้ได้เพียงใด และเจ้าหนี้มีอำนาจหรือสามารถใช้สิทธิแทนลูกหนี้หรือเข้ามาแทนที่ลูกหนี้ในการบริหารจัดการสิทธิบัตรร่วมได้มากน้อยเพียงใด

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของสิทธิบัตรร่วมตามกฎหมายไทย ทำให้เห็นภาพรวมที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการถือกรรมสิทธิ์ร่วม (co-ownership) ที่ต้องอาศัยความยินยอมร่วมกันในการกระทำที่มีผลกระทบต่อสาระสำคัญของทรัพย์สิน เช่น การโอน การให้อนุญาตใช้ประโยชน์ หรือการทำสัญญาที่มีผลผูกพันสิทธิในเชิงพาณิชย์ การที่เจ้าหนี้จะเข้ามาในฐานะผู้ใช้สิทธิแทนลูกหนี้ภายใต้มาตรา 232 จึงมีขอบเขตจำกัดอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เจ้าหนี้สามารถเข้ามาใช้สิทธิที่ลูกหนี้มีอยู่เท่าที่ลูกหนี้ใช้ได้เอง แต่ไม่อาจเข้าไปกระทบสิทธิของผู้ทรงสิทธิรายอื่น การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับหลักสากลว่าผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมมีอาจถูกลิดรอนสิทธิได้หากไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในหนี้หรือไม่ได้ตกลงให้เกิดการจำกัดสิทธิแต่อย่างใด

ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 40 วรรคสอง “การใช้สิทธิบัตรร่วมต้องได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิทุกคน เว้นแต่จะมีสัญญาเป็นอย่างอื่น” บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่ ผู้ทรงสิทธิร่วมไม่มีอำนาจใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว ผู้ทรงสิทธิร่วมไม่มีอำนาจอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิโดยลำพัง และผู้ทรงสิทธิร่วมไม่มีอำนาจโอนสิทธิโดยลำพัง หากการโอนกระทบสิทธิของผู้ทรงสิทธิร่วมรายอื่น

ปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นเมื่อมีการบังคับคดีย่อมเกิดผลกระทบ ดังนี้

(1) ความไม่แน่นอนในการกำหนดส่วนแบ่งสิทธิสิทธิบัตรร่วมอาจมีสัดส่วนตามสัญญาหรืออาจถือร่วมโดยไม่กำหนดสัดส่วน ในกรณีหลัง ผู้ทรงสิทธิร่วมที่ไม่ใช่ลูกหนี้อาจถูกสันนิษฐานโดยพนักงานบังคับคดีว่าถือสิทธิในสัดส่วนเท่าเทียมกับลูกหนี้ แม้ความเป็นจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้น ทำให้สิทธิที่วานั้นไม่ถูกสะท้อนตามข้อเท็จจริง นำมาซึ่งความเสี่ยงต่อผู้ทรงสิทธิร่วมที่มีใช้ลูกหนี้

(2) ผลกระทบจากการเข้าสู่ผู้ทรงสิทธิร่วมรายใหม่โดยผลของการขายทอดตลาดแม้เจ้าหนี้จะมีสิทธิยึดและขายทอดตลาดเฉพาะส่วนสิทธิของลูกหนี้ แต่การที่ผู้ซื้อทอดตลาดเข้าร่วมถือสิทธิแทนลูกหนี้ อาจทำให้ผู้ทรงสิทธิร่วมเดิมต้องร่วมใช้สิทธิหรือร่วมอนุญาตใช้สิทธิกับบุคคลที่ไม่เคยมีความร่วมมือกันมาก่อน บ่อยครั้งผู้ซื้ออาจเป็นผู้แข่งขันทางการค้า ทำให้เกิดความสั่นคลอนต่อความสัมพันธ์เชิงนิติสัมพันธ์ที่ผู้ทรงสิทธิร่วมเดิมจัดตั้งไว้ก่อนหน้านี้

(3) การใช้สิทธิของเจ้าหนี้หรือผู้ซื้อทอดตลาดที่ถูกจำกัดโดยสิทธิของผู้ทรงสิทธิร่วมเดิม เจ้าหนี้หรือผู้ซื้อทอดตลาดไม่สามารถใช้ประโยชน์ในสิทธิบัตรได้โดยลำพังเพราะยังต้องได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิร่วมเดิมตามกฎหมาย ดังนั้น แม้จะได้สิทธิในส่วน of ลูกหนี้มาแล้ว สิทธินั้นก็กลับไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การบังคับคดีมีประสิทธิผลต่ำ หรือผู้ซื้อทอดตลาดไม่สนใจเข้าร่วมตลาด อีกทั้งผู้ทรงสิทธิร่วมที่ไม่ใช่ลูกหนี้ต้องรับผลกระทบจากความไม่ลงรอยของผู้ทรงสิทธิร่วมชุดใหม่

(4) การกระทบต่อสัญญาอนุญาตใช้สิทธิหรือ โครงการวิจัยร่วมที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ เช่น ผู้ทรงสิทธิร่วมมักอยู่ใน โครงการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับสถาบันการศึกษา บริษัทเทคโนโลยี หรือหน่วยงานราชการเพิ่มผู้ถือสิทธิรายใหม่ โดยผลของการบังคับคดีอาจสร้างความเสียหายต่อข้อตกลงทางวิชาการหรือการอนุญาตใช้สิทธิที่ทำไว้ก่อนหน้านี้ แต่กฎหมายปัจจุบันยังไม่มาตรการคุ้มครองที่ชัดเจนสำหรับผลกระทบนี้

ดังนั้นสิทธิบัตรร่วมเป็นรูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วม ที่ต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ทรงสิทธิทุกคน การใช้สิทธิของผู้หนึ่งย่อมกระทบต่อสถานะของผู้ทรงสิทธิร่วมอื่นโดยตรง ซึ่งแตกต่างจากทรัพย์สินที่แบ่งแยกเป็นสัดส่วนตามปกติ

อย่างไรก็ดี ปัญหาเชิงปฏิบัติที่เกิดขึ้นคือ สิทธิของลูกหนี้ในฐานะผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมไม่อาจถูกแยกออกมาใช้ได้โดยลำพังในหลายกรณี เช่น หากกฎหมายกำหนดว่าการอนุญาตให้บุคคลภายนอกใช้สิทธิบัตรต้องได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิทุกราย การที่ลูกหนี้ไม่อาจอนุญาตให้ใช้โดยลำพังทำให้เจ้าหนี้ซึ่งเข้ามาใช้สิทธิในส่วนของลูกหนี้ตามมาตรา 232 ก็ย่อมไม่สามารถอนุญาตให้ใช้แทนได้เช่นกัน การบังคับคดีจึงไม่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่เจ้าหนี้ได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้สิทธิบัตรร่วมกลายเป็นทรัพย์สินที่บังคับคดีได้ยากหรือไม่มีราคาตลาดที่แท้จริงในการขายทอดตลาด

ปัญหาประการที่สาม ได้แก่ ปัญหาในการประเมินราคาสิทธิบัตรเพื่อนำออกขายทอดตลาด ปัญหาการประเมินมูลค่าสิทธิบัตรเพื่อขายทอดตลาดภายใต้กฎหมายไทยสะท้อนข้อจำกัดสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 และ 309 ซึ่งแม้จะรับรองให้สิทธิที่ไม่มีรูปร่างสามารถถูกยึดได้ แต่กลับไม่ได้ออกแบบให้รองรับทรัพย์สินที่มีความซับซ้อนสูงอย่างสิทธิบัตร จึงปรากฏช่องว่างด้านหลักเกณฑ์ว่าการประเมินราคาและการขายทอดตลาดควรดำเนินการอย่างไร สิทธิบัตรมีลักษณะเป็นทรัพย์สินทางเทคนิคที่มีองค์ประกอบเชิงเศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยีซับซ้อน เช่น อายุคุ้มครอง สถานะในตลาด ศักยภาพรายได้ และภาระผูกพันจากสัญญาอนุญาตใช้สิทธิ การขาดระบบผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและวิธีประเมินที่เป็นมาตรฐานทำให้การกำหนดราคาตั้งต้นอาจไม่สอดคล้องกับมูลค่าที่แท้จริง ส่งผลต่อความเป็นธรรมของเจ้าหนี้ และลดความเชื่อมั่นของผู้ร่วมประมวลต่อความโปร่งใสของระบบบังคับคดีไทย

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นความแตกต่างชัดเจน ฝรั่งเศสมีระบบผู้เชี่ยวชาญที่ขึ้นทะเบียนกับศาลและมีทักษะเฉพาะด้านทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้การประเมินราคาเป็นไปอย่างมีมาตรฐานและเชื่อถือได้ อีกทั้งศาลยังมีอำนาจให้ตรวจสอบภาระผูกพันเดิมของสิทธิบัตรก่อนกำหนดราคาตั้งต้น เพื่อป้องกันการขายทรัพย์สินโดยปราศจากข้อมูลที่จำเป็น ส่วนสหรัฐอเมริกามีระบบตลาดซื้อขายสิทธิบัตรที่เข้มแข็ง มีผู้ประเมินราคาที่ได้รับการรับรอง และใช้หลักเกณฑ์ประเมินทางเศรษฐศาสตร์ที่ศาลยอมรับ เช่น discounted cash flow (DCF) และการประเมินแบบคำนึงถึงความเสี่ยงการฟ้องร้อง (litigation risk) อีกทั้งยังมีกระบวนการบันทึกการโอนสิทธิที่ต้องกระทำต่อ USPTO ซึ่งช่วยคุ้มครองผู้ซื้อและลดข้อพิพาทภายหลังการขายทอดตลาด

ช่องว่างในกฎหมายไทยยังขยายไปถึงขั้นตอนหลังการขายทอดตลาด โดยยังไม่มีหลักเกณฑ์ชัดเจนเกี่ยวกับการโอนสิทธิบัตร การแสดงหลักฐาน ภาระผูกพันที่ต้องบันทึกในทะเบียนสิทธิบัตร และผลทางกฎหมายต่อผู้รับอนุญาตที่มีมาก่อนยึดทรัพย์สิน แตกต่างจากฝรั่งเศสที่คุ้มครองผู้รับอนุญาตที่จดทะเบียนไว้ก่อน และสหรัฐอเมริกาที่ใช้หลัก successor in interest ซึ่งสร้างความมั่นคงแก่คู่สัญญาอย่างครบถ้วน

ดังนั้น ปัญหาหลักจึงอยู่ที่การที่กฎหมายไทยยังไม่มีระบบกฎหมายเฉพาะสำหรับการบังคับคดีต่อทรัพย์สินทางเทคโนโลยีที่ไม่มีรูปร่าง การปรับปรุงควรเริ่มจากการแก้ไขมาตรา 308 และ 309 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะสำหรับการประเมินและขายทอดตลาดสิทธิบัตร เช่น การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินทรัพย์สินทางปัญญา การใช้วิธีประเมินที่เป็นมาตรฐานสากล การตรวจสอบสัญญาอนุญาตใช้สิทธิ และการกำหนดขั้นตอนแจ้งและบันทึกต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา หากกฎหมายไทยพัฒนาระบบเหล่านี้ให้ครบถ้วน ก็จะทำให้กระบวนการบังคับคดีต่อสิทธิบัตรมีความโปร่งใส คู่คุ้มครองสิทธิของคู่ความ ไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลภายนอก และสามารถยกระดับให้ทัดเทียมระบบกฎหมายที่พัฒนาแล้วเช่นฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาได้อย่างแท้จริง

ปัญหาประการสุดท้าย ได้แก่ ปัญหาหน่วยงานที่มีหน้าที่กระทำตามคำสั่งของกรมทรัพย์สินทางปัญญา

กฎหมายไทยยังขาดกลไกที่สอดคล้องกับธรรมชาติของทรัพย์สินทางปัญญาในฐานะทรัพย์สินที่ต้องพึ่งพาระบบทะเบียนเพื่อความสมบูรณ์ของสิทธิ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะเปิดช่องให้การยึดอายัด และขายทอดตลาดสิทธิบัตรสามารถกระทำได้ แต่กระบวนการภายหลังจากคำสั่งของศาลกลับไม่สามารถเดินหน้าได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากกฎหมายสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องไม่ได้ออกแบบหลักเกณฑ์รองรับกรณีการบันทึกการเปลี่ยนแปลงสิทธิที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบังคับคดี ทำให้เจ้าหน้าที่ของกรมทรัพย์สินทางปัญญาต้องใช้หลักทั่วไปเหมือนการโอนสิทธิโดยความสมัครใจ เช่น การตรวจสอบหนังสือแสดงเจตนาของผู้ทรงสิทธิเดิมหรือเอกสารประกอบสัญญา ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะของการขายทอดตลาดอันเป็นการโอนภายใต้อำนาจกฎหมายโดยปราศจากความยินยอมของผู้ทรงสิทธิเดิม ปัญหานี้ทำให้คำสั่งยึดหรือคำสั่งโอนที่ออกโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สามารถนำไปบันทึกในทะเบียนได้อย่างเด็ดขาด ส่งผลให้ผลแห่งคำสั่งบังคับไม่อาจเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และทำให้ระบบบังคับคดีต่อสิทธิบัตรขาดประสิทธิภาพ

ความไม่เชื่อมโยงระหว่างระบบของกรมบังคับคดีกับระบบทะเบียนของกรมทรัพย์สินทางปัญญายังทำให้ปัญหานี้รุนแรงขึ้น ทั้งสองหน่วยงานยังคงดำเนินการผ่านกระบวนการเอกสารแบบแยกส่วน ไม่มีช่องทางข้อมูลร่วมกันในลักษณะ real-time เช่น การส่งคำสั่งยึดให้บันทึกสถานะในทะเบียนหรือการแจ้งเตือนการผูกพันที่เกิดขึ้นระหว่างการบังคับคดี ช่องว่างด้านข้อมูลนี้ทำให้เกิดความล่าช้า ความไม่แน่นอนของสถานะสิทธิ และเปิดช่องให้เกิดการโอนสิทธิซ้อนหรือการกระทำต่อทรัพย์สินในขณะที่อยู่ระหว่างการยึดได้ แม้จะมีคำสั่งประกาศยึดตามกฎหมายแล้วก็ตาม ปัญหาดังกล่าวทำให้ผลทางเศรษฐกิจของการขายทอดตลาดสิทธิบัตรลดลงอย่างมาก และบั่นทอนความเชื่อมั่นของผู้ซื้อในตลาดประมูลทรัพย์สินทางปัญญา

อีกประการหนึ่ง เจ้าหน้าที่ของกรมทรัพย์สินทางปัญญามักขาดความคุ้นเคยกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนการบังคับคดี โดยเฉพาะการบังคับคดีต่อทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างที่ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งด้านกฎหมายทะเบียนและกฎหมายบังคับคดี เจ้าหน้าที่จึงมักตรวจสอบเอกสารและองค์ประกอบ

ของธุรกรรมอย่างเคร่งครัดเกินสมควร เช่น การขออนุญาตซื้อขายของผู้นิติบุคคล ซึ่งเป็นการไปไม่ได้ในบริบทของการขายทอดตลาด ผลคือเกิดภาระที่ไม่จำเป็นต่อผู้ซื้อทอดตลาด และทำให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงผู้ทรงสิทธิบัตรหยุดชะงักหรือใช้เวลายาวนานจนกระทบต่อประสิทธิภาพของคำพิพากษา

จากการขาดหลักในวิธีการบังคับคดีต่อสิทธิบัตร การใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมที่ไม่ใช่ลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ การประเมินราคาสิทธิบัตรเพื่อนำออกขายทอดตลาด และหน่วยงานที่มีหน้าที่กระทำตามคำสั่งของกรมทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อนำมาวิเคราะห์กับกระบวนการบังคับคดีอันเป็นกระบวนการสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกลไกที่ทำให้สิทธิของคู่ความตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเกิดผลในทางปฏิบัติจริง กล่าวคือ คำพิพากษาจะไม่เป็นเพียงเอกสารทางกฎหมายที่ไร้ความหมาย หากแต่สามารถสร้างความเป็นธรรมที่จับต้องได้แก่คู่กรณีด้วย ซึ่งกระบวนการบังคับคดีจึงถือเป็นเสาหลักของระบบยุติธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อกฎหมายและศาลยุติธรรม

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการบังคับคดีโดยเฉพาะการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้มักก่อให้เกิดข้อโต้แย้งและปัญหาต่าง ๆ อย่างมากเช่น การสมยอมกันกดราคาทรัพย์สิน การประกาศขายทอดตลาดที่ไม่ทั่วถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ไม่โปร่งใส หรือแม้แต่การที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิในทางที่ไม่สุจริตเพื่อเอาเปรียบลูกหนี้ โดยปัญหาเหล่านี้มิได้เป็นเพียงความบกพร่องของกระบวนการบังคับคดี แต่สะท้อนถึงการขาดหลักการที่คอยควบคุมหรือกำกับในการกระทำหรือกำกับพฤติกรรมของคู่กรณีรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐให้อยู่ในกรอบแห่งความเป็นธรรม

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรกำหนดวิธีการขายทอดตลาด การประเมินราคา การกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด และการวางหลักประกันการเข้าเสนอราคา โดยวางหลักเกณฑ์เป็นประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด และการวางหลักประกันการเข้าเสนอราคา ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะให้เพิ่มหลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเป็นแต่ละประเด็นดังนี้

1. ปัญหาวิธีการบังคับคดีต่อสิทธิบัตร

เพื่อให้การบังคับคดีสิทธิบัตรมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในภาคการบังคับคดีของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งผู้ศึกษาจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

(1) เสนอแก้ไขเพิ่มเติม ภายใต้อำนาจของบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305 วรรคสอง ความว่า “ในการยึดสิทธิในสิทธิบัตรหรือสิทธิของรับสิทธิบัตร เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งการยึดต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาโดยทันที และให้กรมทรัพย์สินทางปัญญานำบันทึกการยึดไว้ในทะเบียนสิทธิบัตรหรือทะเบียนคำขอรับสิทธิบัตร เพื่อให้มีผลผูกพันต่อบุคคลภายนอก” เพื่อให้การยึด

สิทธิบัตรมีผลชัดเจนในทางกฎหมายต่อบุคคลภายนอก และสอดคล้องกับหลักการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา เช่นเดียวกับการยืมหรือซื้อสิทธิบัตรซึ่งต้องจดทะเบียนต่อสำนักงานที่ดิน

(2) เสนอเพิ่มเติมมาตรา 309/1 ใหม่ ความว่า “ให้ประเมินราคาสิทธิบัตรก่อนขายทอดตลาดอย่างน้อย 60 วัน” เพื่อลดทอนราคาที่เหลือมูลค่า ซึ่งหากมีการประเมินในช่วงเวลาก่อนขายอันเป็นประโยชน์และจัดตั้งกลไกตรวจสอบโดยศาล เพื่อให้กระบวนการบังคับคดีสิทธิบัตรมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานกฎหมายต่างประเทศ

2. ปัญหาการใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมที่ไม่ใช่ลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้

การแบ่งแยกทรัพย์สินโดยให้เจ้าของร่วมทั้งหมดตกลงกันเอง หากไม่สามารถตกลงได้ก็ให้ประมุขสิทธิของตนกับผู้ทรงสิทธิคนอื่น ๆ ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้นำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดโดยได้เงินสุทธิเป็นจำนวนเท่าใดให้เจ้าของร่วมทุกคนแบ่งตามส่วนคนละเท่า ๆ กัน เพื่อให้เป็นธรรมแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรคนอื่น ๆ และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งผู้ศึกษาจึงเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

(1) เสนอเพิ่มเติมโดยเพิ่มมาตราใหม่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309/2 ความว่า “ระบุให้การยึดหรือขายทอดตลาดสิทธิบัตรร่วมทำได้เฉพาะส่วนสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เว้นแต่ผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมจะยินยอมหรือตกลงเป็นอย่างอื่น หากตกลงไม่ได้ให้นำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้เงินสุทธิจำนวนเท่าใดให้เจ้าของร่วมทุกคนแบ่งตามส่วนคนละเท่า ๆ กัน”

(2) กำหนดสิทธิให้ผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ลูกหนี้สามารถเข้าซื้อ (Preemptive Right) ก่อนได้ เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลภายนอกได้สิทธิโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมคนอื่น ๆ เป็นต้น

3. ปัญหาในการประเมินราคาสิทธิบัตรเพื่อนำออกขายทอดตลาด

การกำหนดราคาประเมินทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและราคาขายทรัพย์สินทอดตลาด แนวทางปฏิบัติในปัจจุบันเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นผู้ยื่นเสนอรายการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี พร้อมราคาทรัพย์สินดังกล่าวต่อเจ้าหนี้ที่บังคับคดี ซึ่งการประเมินราคาสิทธิบัตรของลูกหนี้ในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะในปัจจุบัน กล่าวคือ มีเพียงหลักเกณฑ์การประเมินราคาสำหรับ อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์ปกติ โดยให้แนวทางการประเมินตามวิธีเปรียบเทียบราคาตลาด วิธีรายได้ วิธีต้นทุน หรือ วิธีคำนวณมูลค่าคงเหลือ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

(1) เสนอเพิ่มเติม มาตรา 308/1 ใหม่ เกี่ยวกับการประเมินราคาสิทธิบัตร ความว่า “ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับการรับรองจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา เป็นผู้ประเมินราคาทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการขายทอดตลาด ทั้งนี้ให้กระทำโดยให้ใช้หลักเกณฑ์การประเมินมูลค่าทรัพย์สินตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของกรมทรัพย์สินทางปัญญา”

ซึ่งการเสนอเพิ่มเติมนี้ เพื่อตอบ โจทย์ปัญหาที่ไม่มีมาตรฐานกลางในการประเมินราคา และเพื่อให้การกำหนดราคาเริ่มต้นได้สะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของสิทธิบัตร ทั้งทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

(2) เสนอเพิ่มเติม มาตรา 309/3 (ใหม่) ว่าด้วยการขายทอดตลาดสิทธิบัตร ความว่า “ในการขายทอดตลาดสิทธิบัตรหรือสิทธิขอรับสิทธิบัตร ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาของกรมทรัพย์สินทางปัญญาคือ โดยต้องระบุข้อมูลสิทธิบัตร เช่น หมายเลขจดทะเบียน ประเภทของสิทธิบัตร เจ้าของสิทธิ ขอบเขตสิทธิคุ้มครอง อายุคุ้มครอง และสถานะการบังคับใช้สิทธิไว้อย่างชัดเจน” ซึ่งการเสนอเพิ่มเติมนี้ เพื่อให้กระบวนการขายทอดตลาดมีความโปร่งใส เพิ่มโอกาสให้ผู้ลงทุนและภาคเอกชนสนใจเข้าร่วมประมูล ซึ่งจะช่วยให้ราคาขายสะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของสิทธิบัตร

4. ปัญหาหน่วยงานที่มีหน้าที่กระทำตามคำสั่งของกรมทรัพย์สินทางปัญญา

หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดำเนินการตามคำสั่งของผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการยึด และขายทอดตลาดสิทธิบัตร ใช้ชัดเจนว่าเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายใดที่จะต้องเข้ามาดำเนินการตามคำสั่งของผู้ตรวจสอบสิทธิบัตร ยกตัวอย่างเช่น คำสั่งให้นำส่งเอกสารประกอบการพิจารณาขอรับสิทธิบัตร หรือ คำสั่งให้แก้ไขรายละเอียดการประดิษฐ์ แก้ไขข้อถ้อยคำสำหรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ หรือแก้ไขรูปเขียนสำหรับภาพแสดงการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งคำสั่งดังกล่าวจากผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรจะมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรดำเนินการตอบกลับ

ดังนั้น แนวทางแก้ไขการดำรงไว้ซึ่งสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร หากกำหนดระยะเวลาในการตอบกลับคำสั่งของผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรจะสิ้นสุดลงไปในระยะเวลาที่สิทธิบัตรยังอยู่ในกระบวนการบังคับคดีแพ่งหรือยังขายทอดตลาดไม่เสร็จสิ้น กรมบังคับคดีอาจเพิ่มเติมกฎกระทรวงหรือคำสั่งกรมบังคับคดีเพื่อกำหนดแนวทางที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนและป้องกันความสับสนว่า การดำรงไว้ซึ่งสถานะคงอยู่ของคำขอรับสิทธิบัตร และสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจให้กระทำได้เพื่อผลลัพธ์คือสามารถบังคับคดีได้ตามหมายบังคับคดี ร่างกฎกระทรวง “กรณีที่ต้องดำเนินการใด ๆ หรือตอบกลับคำสั่ง หรือการอื่นใดที่จำเป็นของนายทะเบียนหรือผู้ตรวจสอบสิทธิบัตร เพื่อให้คงไว้ซึ่งสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร หรือสิทธิอย่างอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิทธิดังกล่าวนี้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำโดยวิธีการที่เห็นสมควรและเท่าที่จำเป็น”

ทั้งนี้ หากอธิบดีพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาในการดำเนินการตอบกลับคำสั่งผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรจะมีผลทำให้สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรยังคงดำรงอยู่และจะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งสิทธิบัตรและการขายทอดตลาดสิทธิบัตรที่มีประสิทธิภาพ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการบังคับคดีใหม่มาตรา 308 (2) ก็ได้วางหลักเกณฑ์เดียวกันไว้แล้วแต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมมากพอ หากเพิ่มเติมเป็นวรรคสอง ความว่า

“เมื่อมีการยึดสิทธิบัตร หรือทรัพย์สินชนิดเดียวกันแล้ว หรือทรัพย์สินที่มีชนิดคล้ายคลึงกันนั้น ไม่อนุญาตให้มีการ โอนสิทธิ หรือเพิกถอนสิทธิในสิทธิบัตร หรือทรัพย์สินชนิดเดียวกันแล้ว หรือทรัพย์สินที่มีชนิดคล้ายคลึงกันในระหว่างการดำเนินการขายทอดตลาด” การเพิ่มเติมความดังกล่าวนี้ จะถือเป็นรักษาสิทธิในสิทธิบัตรให้คงอยู่ และป้องกันการถูกเพิกถอนสิทธิบัตรในกรณีที่อยู่ระหว่างขายทอดตลาด แม้ว่าสิทธิบัตรยังไม่มีผู้ซื้อก็ตาม และยังเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้ประสงค์เข้าซื้อในอนาคตได้ว่าสิทธิบัตรนี้ยังคงมีอยู่และหากซื้อได้หรือประมูลไปแล้วสิทธิในฐานะผู้ทรงสิทธิบัตรก็ยังมีผลใช้ได้ตามกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. คู่มือ การประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตร
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2551.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558.

จักรกฤษณ์ ควรวจน์. แนวความคิดและบทวิเคราะห์กฎหมายสิทธิบัตร. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2556.

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2563.

พนม จันทร โขติ. สิทธิบัตรกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563.

ไพโรจน์ ชิงศิลป์. หลักประเมินราคาทรัพย์สิน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิลาสิน, 2538.

วรรณชัย บุญบำรุง. หลักและทฤษฎีวิธีพิจารณาความแพ่งเล่ม1. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556.

สมยศ เชื้อไทย. ความรู้กฎหมายทั่วไป. คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งหลักทั่วไป. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตร). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2562.

เอื้อน ขุนแก้ว. การบังคับคดีแพ่ง (Civil Execution). กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยามพับลิชชิ่ง จำกัด,
2560.

จันทิมา แสงจันทร์. “การบังคับใช้สิทธิบัตร โดยมีขอบ: ศึกษากรณี Patent Troll.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554.

ยุพรัตน์ ร้อยแก้ว. “ปัญหาการบังคับคดีสิทธิบัตร.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2560.

รชต จำปาทอง. “ปัญหาหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.